

История на Географски институт БАН

От създаването на института 1950 до включването му в Национален институт
по геофизика, геодезия и география 2010

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН ИНСТИТУТ
ПО ГЕОФИЗИКА, ГЕОДЕЗИЯ И ГЕОГРАФИЯ

Член-кореспондент проф. Живко Гълъбов

Член-кореспондент проф. Живко Гълъбов е възпитаник на Софийския университет, където завършва специалност География през 1937 г. Със стипендия „Проф. Анастас Иширков“ специализира в Сорбоната, в Лабораторията по физическа география и динамична геология при проф. Емануел дьо Мартон, при когото изучава развитието на географията в Западна Европа и теоретичните ѝ концепции. Проф. Живко Гълъбов е един от основателите на геоморфоложкото направление в географската наука у нас, основател е на Географския институт при БАН и негов първи директор.

1898

ПЪРВИ СТУДЕНТИ ПО ГЕОГРАФИЯ В БЪЛГАРИЯ

Три важни дати в развитието на академичната географска наука в България.

Развитието на академичната географска наука в България е отбелязано с три особено важни дати: първата е през 1898 г., когато в Историко-филологическия факултет на СУ "Св. Климент Охридски" се учредява катедра по География и етнография, с което се полага началото на обучението по специалност "География"; втората е през

1918 г., когато се основава Българското географско дружество, а третата е през 1950 г., когато се създава Географският институт на БАН с поставени две държавни задачи - 1. Написване на нова академична монография "География на България" и 2. Създаване на национален Атлас на България. Като висш научноизследователски център в България институтът е създаден с активното настояване и участие на Българското географско дружество и по-точно на неговите членове доц. Игнат Пенков, професорите Ж. Гълъбов, Л. Динев, А. Бешков. За изпълняващ длъжността директор е определен изтъкнатият физикогеограф проф. Ж. Гълъбов, който ръководи и една от първоначално формираните две секции — „Физическа география“, а за

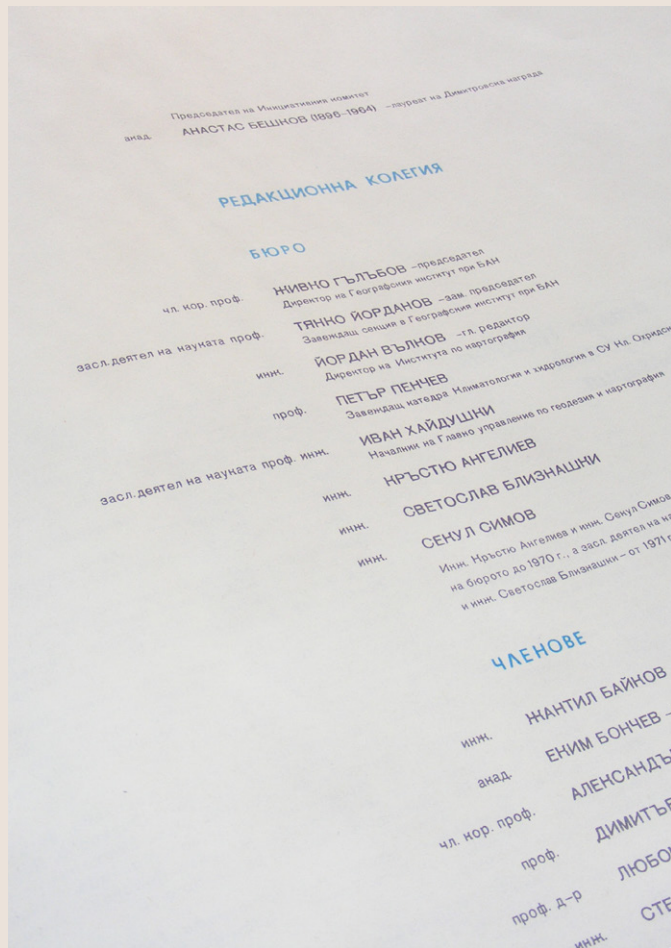

1950 НАЧАЛОТО НА ГЕОГРАФСКИЯ ИНСТИТУТ НА БАН

ръководител на секция „Икономическа география“ е определен проф. А. Бешков. Първите документи по планирането на научноизследователската дейност показват стремежа за работа по твърде широк кръг от проблеми от областта на геоморфологията, хидрологията, климатологията, физикогеографското, икономогеографското и отделни отрасли районираня, изследването на селищата, състоянието на транспортната мрежа и др., което налага привличането на утвърдени учени от други висши учебни заведения и институции. Започват да излизат от печат редица научни трудове, някои от които се публикуват и в създаденото през 1951 научно списание „Известия на химическия, геологически и географския институт“, което по-късно

се развива в сп. „Известия на географския институт“ и съществуващото до днес сп. „Проблеми на географията“. Обществено-икономическите и политико-идеологическите условия от този период дават естествено отражение и върху насоките и съдържателната същност на изследванията, които са предимно с отраслов (покомпонентен) регионален характер и отговарят на особеностите и изискванията на провежданата от държавата политика. Това, както и дълго време господстващото разграничаване на природното от общественото направление в географската наука, е причина за неправилната оценка на някои направления, причислени към т.нар. „буржоазна география“, като например антропогеографията, независимо че

НЕОБХОДИМОСТ ОТ ОБОСОБЯВАНЕТО НА ОТДЕЛНИ СЕКЦИИ

проф. Батаклиев я определя като наука за взаимодействието на човека с природата, както геополитиката и политическата география. С развитието на географията обаче, с прилагането на общогеографския синтез, или по-пълната характеристика и оценка на географската среда, на нейния ресурсен и екологичен потенциал, тези разграничения са преодоленни.

Със задълбочаването и разширяването на дейността по отделни научни проблеми се създава и необходимостта през следващите години от обособяването на отделни секции:

Секция „Геоморфология“ – започва прилагането на различни методи за изследвания на релефа на България, на структурно-геоложките му особености, на неотектониката и съвременните екзогенни и ендеогенни процеси; създава се средно мащабна геоморфоложка карта в М 1:400 000 и карта в М 1:200 000; засилват се съвместните теренни изследвания с геоморфолози от сродни институти на БАН и страната и др.;

Секция „Климатология“ – прилага се комплексният климатичен анализ на изследване на климатичните условия и рекреационни ресурси;

провеждат се системни микро-и мезоклиматични изследвания с цел анализ и оценка на риска от неблагоприятни и опасни метеорологични и климатични явления върху социално-икономическата и демографската система, както и макроклиматични изследвания с цел климатичното райониране на страната; изучаване на вековата динамика на характера на времето, чиито резултати са в помощ на прогнозиране на климата в България и др.

Секция „Хидрология“ – изследванията са насочени към: генезиса на речния отток и на хидроложките условия като компонент на географското пространство; типизиране на водния режим на реките, подземните води, езерата, водния баланс на речните басейни и хидроложкото райониране на страната; структура на водните ресурси, антропогенни изменения, химични характеристики; изследване на водния потенциал на планинските области и проблемни територии; развитие на карстовата хидрология и др.;

Секция „Ландшафтознание и опазване на природната среда“ – създава се в резултат на ролята и значението на комплексните физико-географски изследвания при решаване на важни проблеми на рационалното природоползване;

ОТ КЛИМАТА ДО ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДНАТА СРЕДА

извършват се комплексно-географски изследвания на големи регионални единици – Българското Черноморско крайбрежие, Българския участък на Дунавското крайбрежие и др.; провеждат се целенасочени изследвания на взаимодействието в системата „природа–общество“ и по-специално естествената устойчивост, степента на антропогенните изменения и тенденциите в развитието на природно-териториалните комплекси под въздействието на различни фактори и т.н. Резултатите са поместени в отделни разработки, учени участ-

ват в различни комисии с експертизи на обекти с национално значение и т.н.

Секция „Население и селища“ – изследванията обхващат проблемите за броя и териториалното разпределение, естественото движение и възпроизводствения потенциал, миграциите, структурите на населението, трудовите ресурси и работната сила, класификацията, типологията и тен-

денциите в развитието на отделните видове и категории населени места, измененията и проблемите на селищната мрежа, както и усъвършенстването на методите на изследване с цел прогнозиране на населението по населени места и др.;

Секция „Социално-икономическа география“ – развиват се География на промишлеността с изследване на отделни промишлени отрасли,

структурата на промишлеността и териториалното разпределение на мощностите и др.; География на селското стопанство – разкриват се закономерностите за развитието, отрасловата и териториалната структура като цяло и на отделните подотрасли; География на транспорта – анализират се и се прогнозира взаимната обусловеност, зависимост и функционални връзки между транспорта и промишлеността, селското стопанство, строителството, селищата; анализира се съвременното транспортно-географско положение и влиянието му върху осъществяване на връзките на страната със страните от Балканския полуостров и Европа;

Секция „Регионална география“ – широко застъпени са проблемите за районирането на страната при изясняване на социално-икономиче-

НАСЕЛЕНИТЕ МЕСТА И СОЦИАЛНАТА ПРОБЛЕМАТИКА

ското съдържание и задълбочаващата се териториална концентрация и комплексирание на общественото пространство; соц.-икономическият район се дефинира като развиваща се съвкупност от отраслите на материалното производство и непродовствена сфера върху определена територия.

Секция „Приложна геоинформатика“ се създава през 2008 г. под наименованието ГИС. Създаването ѝ е с цел Географският институт да отговори на широкото приложение на ГИС в географските изследвания, промените в пространственото моделиране и увеличаващото се търсене от пространствени, анализи и експертизи в обществото. През 2025 г. името на секцията е променено на „Приложна геоинформатика“.

Географският институт участва в научни разработки с регионално и национално значение. Резултатите от дейността му са отразени в многобройни трудове – публикации, монографии, учебници и т.н., както и в комплексни разработки като например: Националният атлас на България, получил висока държавна награда, двутомната (1962 и 1997), тритомната (1982) География на България; двата тома, посветени на географския потенциал на планините в България; разработения за първи път у нас Атлас „Околна среда на Република България“.

АТЛАСИ, УЧЕБНИЦИ, МОНОГРАФИИ

